

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefranklantskih pisem ne sprejemamo. Izhajajo vsak četrtek. Narobna letna 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list in članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čk. roč. 11.153. Telefon 3112

Moralno vprašanje

Poleg neštevilnih »vprašanj«, ki odpirajo kot stoglavna kača svoja strupena žrela po sodobnem človeštvu, stoji moralno vprašanje v ospredju zanimanja vseh, ki pazno motre današnje življenje. Ni je teme, o kateri bi se toliko razpravljalo in to kjerkoli se znanci snidejo na slučajen ali organiziran sestanek, kakor je prav vprašanje morale v današnji družbi. Lahko se mnenja glede vzrokov tega nezdravega družabnega pojava delijo, prav tako se lahko križajo predlogi o možnostih ozdravljenja, dejstva samega ne zanika nihče, ker ga enostavno zanikati ne more.

Nahajamo se na prelomu dveh dob: stare vrednote propadajo, nove so še v embrionalnem stanju; razkrajanje napreduje hitreje kot nastopanje novih vrednot. Zato je občutek razpadanja vse dosedanje moralne zgradbe težji in neposrednejši kot slutnja novega nastajanja.

Vprašanje naše javne, družinske in zasebne morale postaja tako predmet splošnega zanimanja, neprestanega razpravljanja, postaja kamen spotike vsakogar in vsak čas.

A to ne zadošča!

Propadanju morale sledi za petami propad družbe, s samim ugotavljanjem in v več ali manj duhovito pesimističnim gremenjem pri sporadičnih sestankih se zlo ne bo preprečilo; nasprotno, zdaj se, da se mu s tem še pripisuje neka neizbežnost, mu daje značaj nujne, proti kateri ni sredstev, niti možnosti odpora.

Ko gre za vprašanja eksistenčne važnosti, je fatalistično razpoloženje najslabša taktika. Rešitev leži samo v aktiviziranju vseh zdravih sil v narodu. Uprizoriti se, sicer te bo preplavilo!

Slovinci imamo v tem pogledu še več vzrokov kot drugi večji narodi, da se postavimo po robu nevarnosti, ki ogroža naše narodno zdravje.

Naša zgodovina je zgodovina hlapčevanja in hlapčevstva. Dolga stoletja narodne nesamostojnosti so zapustila na našem značaju težke sledove suženjske miselnosti. Zato je bil naš krik po samostojnosti glas težkega moralnega bolnika, ki vpije po zdravju, ki hrepeni iz moralne manjvrednosti v žarko svetlobo polnovrednega pravnega organizma. Kajti pravni slabici je vreden večjega pomilovanja od telesnega slabica.

Hlapčevska miselnost! Kako bi radi, da bi mogli z zavrnanjo glavo mimo take ugotovitve, češ: nas ne doseže! »Hlapci smo in hlapci ostanemo,« ugotavljajo pesimisti. »To je naša dedna obremenjenost, sad stoletnega suženjstva, ki nam je skrivilo hrbtnico in razkrojilo kri.«

Tudi optimisti priznavajo našo demoralizacijo, a upajo od nove svobode po zedinjenju mogočen preokret na bolje, ker so bili z osvobodjenjem izločeni vzroki, ki so zastupljali v preteklosti naš narodni značaj. Če ni še opaziti izboljšanja, gre to na rovaš splošne kulturne krize, ki sovpada z našim političnim vstajanjem in paralizira njegov sanacijski vpliv. Bodisi glede možnosti sanacije kakorkoli, niti eni niti drugi si ne delajo iluzij o dejanskem stanju. To žalostno dejstvo pada toliko težje na tehnično naše usode, ker se dobro zavedamo resnice, da morajo številčno in materialno šibki narodi postaviti v mednarodno arenjo močnejše moralne kvalitete, ako naj pred seboj in drugimi opravičijo svojo eksistenco in utemelje svoje mednarodno poslanstvo.

Zato in prav zato postaja moralna vzgoja našega naroda najvažnejše narodno vprašanje, postaja slovensko vprašanje kat' exohen.

Mi moramo iz te mlakuže, če se nočemo v njej zadušiti! Če nočemo izgubiti še ono trohico samospoštovanja, ki nas še priklepna na življenje. Nikakor ne smemo še nadalje prenašati ali si celo samj lučati v obraz očitek o narodu hlapcev, denunciantov, zavistnežev, klečeplazcev in stremuhov ter se v leni pasivnosti masohistično opajati nad moralnim samobičanjem.

Slovinci potrebujemo poleg mnogih drugih front predvsem enotno »moralno fronto«, ki naj bi brez vseh romantičnih sentimentalnosti izžigala gnojne rane naše moralne bolezni. Vse organizacije trpe na teh žalostnih pojavih, zato so vse zainteresirane, da izločijo gnilobo iz vrst, če nočejo svojega dokončnega razkroja zaradi nastopajočih sepe.

In če obrnemo pogled na teren, ki nosi naše moralno vprašanje, torej na moralo našega stanu in naše organizacije, se moramo prav tako vprašati: »Ali je v nas samih dovolj poguma, da nhamo biti hlapci, da zvrnamo lastne hrbtnice, da se solidarno upremo zlu, ki nas zastruplja od znotraj, da vzajemno prestrežemo udarce, ki nam jih slovenska morala zadaja od zunaj?«

Denunciramo se sami, denuncirajo nas drugi; pri svojih političnih prijateljih iščemo »zaščite«, da gazimo tovariše ter po njihovih in njihovih družin hrbtih plezamo na boljše mesta; od organizacije zahtevamo, da molči k našim grehom, sramotno zapuščamo stanovske tovariše, ki trpe krivico, a se istočasno

solidariziramo s »prijatelji«, ki zanašajo gnilobo v naše vrste; »ponosno« preziramo stanovske tovariše v dobah politične konjunktore ter klavarno pritiskamo kljuko po njenem zatonu: to je naša dedna obremenjenost iz

časov suženjstva in hlapčevanja. To je naše moralno vprašanje, ki »enakopravno« uvršča v pestro poglavje slovenske morale sploh.

Ali smo še sposobni, da ga rešimo sami? Besedo imajo delegatje naše skupščine!

„Naš rod“ in knjige Mladinske matice

Razlogi, ki govore za jesensko izdajo rednih publikacij.

Še vsem nam je v živem spominu živahna borba okrog »Našega roda«. Takrat se je večina izrekla, naj se usmeri časopis Mladinske matice tako, da bo služil učitelju pri njegovem šolskem delu, to je: naj postane sodoben razredni pripomoček. Danes pa spet načinjamo novo vprašanje. »Naš rod« se naj loči v dve vsebinski enoti. Prva izdaja naj bo namenjena duševnemu obzoru in potrebam šolarčev v osnovni šoli to je nekako do II. l. druga izdaja »Našega roda« pa naj bo pisana v duhu potrebe višje narodne šole. Pohvale je vredno to venomerno razglabljanje, kako izboljšati časopis, ki ga izdaja slovensko učiteljsvo in s tem prevzema tudi odgovornost, da bo dobil naš šolar v roke vedno dobro tiskano besedo, ki bo ustrezala vsem sodobnim pedagoškim pa tudi literarnim zahtevam. Ne trdim preveč, če rečem, da je to dejstvo kompliment našemu učiteljsvu, ki išče vedno novih potov za dvig našega šolstva.

V tem primeru smo na važni preokretnici, ker posegamo tudi na gospodarsko polje. Ustanavljanje nove izdaje odnosno delitev »Našega roda« za nižjo in višjo skupino je pereče z denarnega pogleda. Število naročnikov bo morda ostalo isto, a s tem bo treba poravnati stroške za dve izdaji. Kakor kažejo sedanji načrti, se obseg lista in književnih prilog niti ne bo preveč reducirjal.

Da bi Mladinska matica zmanjšala režijo, iznašam naslednji predlog. Ni nov, saj smo o njem razpravljali že tudi na naših sreskih skupščinah, pa je bilo nekaj sreskih edinic proti predlogu, zato tudi ni zmagal na banovinski skupščini.

Knjige Mladinske matice, ki so redna izdavanja, naj bi izhajale namesto koncem šolskega leta raje v početku naslednjega leta. Po izidu 8. številke »Našega roda«, ki izide koncem maja, pridejo v tisk knjige Mladinske matice. Z delom v tiskarni je treba hiteti, saj gre število vseh knjig skoro v bajno število 100.000 izvodov. Ko knjige dospo koncem junija v roke naših mladih naročnikov je v razredu preobilo dela z zaključnimi klasifikacijami, s statistikami in vsem ostalim, kar prinaša bližajoči se konec šolskega leta in priprave za Vidovdansko proslavo itd. —

Izvenšolsko nadzorstvo mladine

Da so predpisi tudi za izvenšolsko življenje mladine potrebni, ni mogoče ugovarjati. Ako že za telesne nevarnosti nočemo poslušati Rousseauja, ki pušča otroka k razbeljeni peči, da sam spozna posledice opekline, tem manj moremo pustiti otroka, da bi se duševno sam vzgajal kar na slepo po lastnih »izkušnjah«. Sam pouk zadošča pač v zrelejših letih, ko postane človek že razsodnejši. Priznati pa je vendar treba, da se s prepovedmi mladina opozarja na stvari, za katere bi se sicer ne zanimala tako močno, vsaj tako javljive bi ne bile, ker pač prepovedan sad že od nekdaj najbolj diši. Potrebni bi torej bili predpisi, ki bi urejali vse izvenšolsko življenje mladine in se ne omejevali zgolj na tisti malo primerov, ko prihaja mladina v dotiko z javnostjo. Disciplinski predpisi za izvenšolsko življenje dijaka so izvršljivi, v kolikor jih podpirajo tudi starši, proti njihovi volji pa so predpisi skoraj brez pomena. Saj je znano, da nekateri starši otrokom vse dovolijo, jim brez obotavljanja podpišejo največje neresnice in se z dijakom vred veselo, kadar so »osleparili« šolo. Ker šola razen v nekaj dočela malenkostnih primerih ne more vršiti kontrole, je kršitev predpisov večje zlo, kakor če bi predpisov ne bilo. V večjih mestih z raznovrstnimi zavodi je šolski oblasti popolna, smotna kontrola stvarno nemogoča. V sedanjih časih se vozi skoraj polovica dijaštva domov izven šolskega kraja, kjer je sploh izven kontrole.

Temeljno vprašanje je, če so disciplinski predpisi za vzgojo uspešni. Kaj kažejo izkušnje? Ko so profesorji naravnost zasledovali tobakarje, se je nikotin med mladino katastrofalno širil; odkar pa ni več takih prognoz, je kajenje med dijaštvom skoraj popolnoma ponichalo, kajti tisti, ki bi še kadil, ni več »junak« med svojimi tovariši... V kino hodi mladina zaradi prepovedi pač bolj previdno. Pri sedanjih prilikah prave kontrole ni; isto velja za gledališče. Plesne zabave so prepovedane; kdo pa kontrolira tiste plesne

Knjig »Mladinske matice« ne predelamo v šoli, kakor bi to sicer zaslužile. Deca hlasta v njih brez strokovnega nasveta, zato se izgubi ob taki priliki mnogo zrno, ki bi sicer lahko rodilo vse drugačen sad.

Nato pridejo vmes šolske počitnice in šolarji listajo po njih sami dva meseca. Ob novem šolskem letu zanje ni več tistega zanimanja, da bi vpeljali knjige za razredno štivo. Le sempatja jih še porabljamo za priložnostni pouk, kadar obravnavamo snov, ki nam je v edicijah za slučajno oporo pri našem pouku.

Vse drugače pa bi bilo, ko bi ob početku novega šolskega leta prejeli v roke dar Mladinske matice. Spočiti bi jih prejeli v roke naši mladi naročniki in v razred bi prinesle svežino in obilo snovi za šolske razgovore.

Pa še drug razlog govori za jesensko izdajo knjig Mladinske matice. S tiskom v juniju je treba precej hiteti. Tiskarna mora delati tudi nadure kar delo precej podraži. Tekom julija in avgusta pa je v tiskarnah tako zvana mrtva sezona in knjige Mladinske matice bi se tiskale v tem času, kjer bi jim tudi grafično lahko posvetili več časa in pozornosti kakor v junijskem vrvežu.

Nekateri bodo proti izidu knjig ob začetku šolskega leta v jeseni. Izgovor: nimajo več v razredu vseh lanskih naročnikov. Teh pa je tako malo, da bi z dobro voljo prav vsi lahko prejeli knjige v redu in točno. Tisti učenci, ki bi medtem zapustili šolo za zmeraj bi spet prišli na obisk k svojemu bivšemu učitelju in pri priliki naročili M. M. tudi za naprej. Tistim učencem, ki so se medtem preselili na druge šole, pa bi jih dostavili po pošti na njihovo novo šolo.

Premislite in mi boste dali prav.

Apeliram na delegate za banov. skupščino, ki se zanimajo za našo Mladinsko matico in njen napredek, da o tej zadevi razmislijo in zaprošijo, da se jih dodeli v tiskovni osek banovinske skupščine.

Tam naj pripravijo ta predlog tako, da ga bo sprejela potem tudi celokupna letošnja banovinska skupščina.

Jože Zupančič, Litija.

VSEBINA:

Moralno vprašanje.

»Naš rod« in knjige Mladinske matice.

Izvenšolsko nadzorstvo mladine.

Obisk v zagorskih katakombah.

† Josip Mazi.

Varčevanje.

LISTEK: O jugoslovanski vasi.

Splošne vesti. — Mladinska matica. — Listi o učiteljsvu, šoli, prosveti in JUU. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljski pevski zbor JUU. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

Obisk v zagorskih katakombah

Vsa papirna teorija ne more odtehtati enega samega resničnega doživljanja. Zato mora pred vsem učiteljsvo, ki mu je bolj kot kakemu drugemu stanu potrebna široka razgledanost, izkoristiti vsako priliko, da zajame ob živem vrelu življenja. Taka prilika se je nudila pretekli terek dobri desetotični upraviteljev litijskega sreza, ki so na ljubeznivo povabilo ravnatelja TPD inž. g. Vitolda Biskupskega prihitali z jutranjim vlakom pod vodstvom predsednika litijskega učiteljskega društva JUU Jožeta Zupančiča, da si ogledajo zagorski rudnik. Skoro dve uri je trajalo uvodno predavanje ravnatelja Biskupskega, ki je znan in uvažen znanstvenik na rudarskem področju, posebej pa še radi njegove zbirke rudnin, kakršne nima noben privatnik v naši državi in je neprepeljljiva. Pogled nanjo mora zadiviti tudi lajka. Iz omenjenega predavanja naj omenim le najbolj otipljive zanimivosti.

Zasavje v ožjem smislu tvori tipičen prehod med alpskim in ravninskim svetom ter je produkt stičišča dveh ogromnih pritiskov Dinarske in Alpske gmote, ki sta se na področju nagubali, mnogotero prelomili ter ostavili vsej pokrajini svoj tipičen obraz. Panonško morje je tu glodalo svoja obrežja, po njegovem prelivu pa je ostavilo sledove rastlinstva in živalstva v glini in skriljcu, ki je sčasoma prekril osušeno morsko dno. Radi premikanja gmote so nastale tri velike razpoke, ki jih lahko zasledujemo na podlagi vrste toplih vrelcev v smeri Ljubljana—Zagorje (Moravce, Izlake, Toplice pri Zagorju, Čatež, Sv. Helena pri Somboru, Krapina), dalje proti Celju (Rimske Toplice, Laško) in proti Dolenjskem (Smarjeta, Dolenjske Toplice). Vse te linije so obenem tudi na področju seizmičnih pojavov, katerih epicenter je pri Cerkljah. Prav zanimiva je bogata flora. Tu najdemo poleg čisto alpskih rastlin tudi ravninske, samo da so se sčasoma prilagodile. Tako najdemo rododendron skoro čisto ob Savi, je pa višji, dolgolisten ter obledela rdeče barve. V Sklendrovcu nad Zagorjem pa cvrči v poltni vročini skržat, ki je sicer doma ob morju — samo en primer iz bogate favne. Številna najdišča rud antimon, svinca in živega srebra samo zaokrožujejo to pestro sliko. V mlajši formaciji pa je črna dijamant — premog.

G. ravnatelj je na podlagi raznih načrtov obrazložil položaj premogovih skladov ter način izkoriščanja. Zagorski rudnik se deli na dva obrata in sicer Kisovec in Kotredež. V prvem je premog skoraj dočela izčrpan. Kotredež pa se obeta v nekoliko letih še prav lepa bodočnost. Tu se namreč nahaja prvovrsten premog takozvan »Augenkohle«. Ugotovili so 20 do 25 metrov debele sklade. Svoje čase so izpraznjenim slojem razstrelili podpore, strop se je sesedel, kar je sčasoma povzročilo razne zemeljske spremembe. Danes izpraznjene sloje zasipavajo z naplavljanjem zdobljenega gramoza s pomočjo vodnega pritiska. Ta voda odteka v podzemne bazene, odkoder jo črpajo sesalke na dan. Mnogo stroškov povzročajo juvelne podzemne vode, to so izdanske vode, ki se niso videle dneva, a neprestano silijo kvišku. Mestoma leže sloji 200 in več metrov pod morsko gladino. Največja ugotovljena ležišča premoga v Kotredeškem rovu pa segajo v globino 440 metrov. Tu predstavljajo posebno opasnost treskavi plini, a tudi sam metan povzroča s premogovim prahom pomešan silne eksplozije. V omenjenem rovu je tudi vroč izvir 33 stopinj, ki je boja zdravilen posebno za oči.

Po ogledu edinstvene zbirke, ki je poseben ponos g. ravnatelja sta dva vozova odpeljala udeležence v Kisovski rov. Vodil jih je obratovodja inž. g. Železnik Jože. Treba se je bilo vreči v knapovske obleke in to vam je bil pogled za bogove; v onegavih hlačah in škornjih in čudovitih pokrivalih — smo se seveda fotografirali. Iz globine 123 metrov, kamor nas je nekoliko hudomušni g. obratovodja peljal po silno ozkih in strmih lestvah — do prvega horizonta v globino 86 metrov nas je nesel lift — smo se vrnili na dan blede, umazani, prepolni pa nepozabnih vtisov.